

УДК: 08.01.04.330.332(447.82)

Косоловський І. С.,
ihorok777@gmail.com,
здобувач, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ОНТОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ ЯК ІНСТИТУЦІЙНА ОСНОВА НООЕКОНОМІКИ

Анотація. Досліджуються культурні конотації аксіологічних текстів економічної діяльності в їх інституційних модифікаціях економічного розвитку. На основі дихотомії форм культурної ментальності аналізуються патернальні конфігурації інституційної архітектури економічних систем та перспективи їх еволюції. Стверджується, що прaxeологічний детермінізм ургійної діяльності постіндустріальної економіки чуттєвої культури, дійшовши меж субстанційного першоелемента матеріальної дійсності через застосування цифрових і квантових технологій та штучного інтелекту, опиниться перед континуальною безконечністю пізнання і практики іманентної природи самої людини. Такий тип економіки визначається нами як нооекономіка – інтелегібельна творчість аксіологічних текстів онтологічної новизни для зняття екзистенційних суперечностей між буттям і небуттям. При цьому наголошується, що пропозиція саме такого типу текстів являтиме собою необхідність людської, а не машинної присутності, де вартість зберігатиме субстанційні виміри живої праці – спонтанні флуктуації свідомості розпаковування спресованих сенсів семантичного вакууму для творення образів естетично, нормативно та екзистенційно наповнених світів пізнаної досконалості. Нооекономіка трактується як інституційно-інклюзивний простір інтелегібельно розширеного горизонту прaxeологічного вибору, де можливості не детерміновані зовнішніми матеріальними обставинами, а виключно когнітивним іманентним потенціалом творення текстів онтологічної новизни. Також постулюється аксіологічна реанімація екзистенційних наративів символічного обміну поруч із ринковим в умовах нооекономіки тією мірою, якою нульові граничні витрати виробництва цифрових технологій та тотальність квантової реальності, емансипованої від детермінізму поступальної локалізації існуючого, не анулюють принцип дефіциту у доступі до матеріальних засобів існування, розширивши до безконечності можливості пропозиції, а не потреби попиту, у вигляді надлишку – неодискретного формату споживчого блага, що задовольняє потреби безлічі споживачів в міру їх когнітивної адекватності.

Ключові слова: нооекономіка, когнітаріат, чуттєва культура, ідеаційна культура, ургія, гонія, онтологічна новизна, інклюзивні інститути.

Kosolovskiy I. S.,
ihorok777@gmail.com,
Postgraduate, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

ONTOLOGY OF CULTURE AS THE INSTITUTIONAL BASIS OF THE NOOECONOMICS

Abstract. The cultural connotations of axiological texts of economic activity in their institutional modifications of economic development are investigated. On the basis of the dichotomy of forms of cultural mentality, the paternal configurations of the institutional architecture of economic systems and the prospects of their evolution are analyzed. It is argued that the praxeological determinism of the urgical activity of the post-industrial economy of sensual culture, having reached the limits of the substantial primary element of material reality through the use of digital and quantum technologies and artificial intelligence, will face the continuous infinity of knowledge and practice of the immanent nature of man himself. This type of economy is defined by us as nooeconomics - the intelligible creativity of axiological texts of ontological novelty to remove existential contradictions between being and non-being. At the same time, it is emphasized that the proposal of this type of texts will represent the need for a human, not a machine presence, where the value will preserve the substantial dimensions of living labor - spontaneous fluctuations of consciousness of unpacking the compressed meanings of the semantic vacuum to create images of aesthetically, normatively and existentially filled worlds of known perfection. Nooeconomics is interpreted as an institutionally inclusive space of an intelligibly expanded horizon of praxeological choice, where opportunities are not determined by external material circumstances, but exclusively by the cognitive immanent potential of creating texts of ontological novelty. It is also postulated the axiological resuscitation of existential narratives of symbolic exchange next to the market one in the conditions of nooeconomics to the extent that the zero marginal costs of production of digital technologies and the totality of

quantum reality, emancipated from the determinism of the progressive localization of the existing, do not nullify the principle of scarcity in access to material means of existence, expanding to infinity supply opportunities, rather than demand needs, in the form of a surplus - an undiscrte format of a consumer good that satisfies the needs of many consumers to the extent of their cognitive adequacy.

Key words: nooeconomics, cognitariat, sensual culture, ideational culture, ury, gonia, ontological novelty, inclusive institutions.

JEL Classification: A13, B49, O39, P16, P49, Z10

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-79-17>

Постановка проблеми. Культура – континуально-темпоральна. Тобто вона успадковується в історичній тягlostі поколінь як нормативно-локальна ідентичність та підлягає дифузійному мімізису у соціальному просторі, де на рівні гомеостазу закріплюються патерни конструктивних змін. Тому організація практик господарювання завжди культурно обумовлена, що відображається в унікальних аксіологічних змістах інституційних архітектонік економічних систем. Дослідження культури сучасними економістами-теоретиками переважно спрямовані на аналіз соціокультурного сектора національної економіки як спектаклярної сфери ринку вражень як мінових послуг. Натомість дослідження національної економіки як аксіологічного простору культури, відповідального за специфіку рішень інтенціональності послуг, спостерігаються значно рідше, що й спонукало нас до вибору теми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вибраний метод обумовив тематичні напрями, представлені спектром досліджень для синтезу ідей з метою набуття концептуальності нами досліджуваної проблеми. Отож, метод онтології темпоральності культури для пояснення інтенціональності економічних процесів у сучасному світі західної цивілізації та України зокрема спонукав до використання філософських ідей, концептуальних та доктринальних положень та футуросинергетичних узагальнень, йдеться про: концепт “гуманоміки” Д. МакКлоскі [10, 11], ідею ціноутворення інтелігібельного продукту М. Енафа [6], ідею аксіологічно-праксеологічної біатрактивної єдності Л. фон Мізеса [12], ідею “нової меритократії” А. Вулдріджа [4], концепт “передбачуваної ірраціональності” Д. Аріелі [2], парадигму стратегії конкурентних переваг М. Портера [13], теорію принципів економічного розвитку Дж. Шумпетера [16], концепцію “культурної темпоральності” М. Еліаде [5] та автентичної особистості Ж. Батая [3], концепт діагностики викликів Н. Фергюсона [14], а також концептуальні положення теорії нооекономіки П. Куцика та Б. Шевчика [8, 9, 15].

Постановка завдання. Метою написання статті є дослідження впливу аксіологічних конотацій екзистенції текстів ідеаційної культури на інтелектуальний потенціал людського капіталу нооекономіки. Досягнення мети передбачає реалізацію таких завдань:

- пояснення біатрактивності соціокультурної динаміки у становленні інституційної архітектоніки економічних систем;

- пояснення аксіологічної каузальності між ідеаційною культурою та нооекономікою, що виражається у становленні інклюзивних інститутів;

- пояснення ентропійно-нігілістичних трендів культури на дисипативній шкалі соціокультурної динаміки у ринковому економічному середовищі;

- пояснення екзистенційної інструментальності нарацій цифрових і квантових технологій та штучного інтелекту як інкубаційного періоду становлення нооекономіки ідеаційної культури;

- пояснення реанімації патернів символічного обміну в аксіологічно-міновій континуальності тимології вартості нооекономіки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Людські відносини складаються у патерни – відтворювальні поведінкові шаблони, взірці позитивного досвіду. Якщо інстинкт тварини передбачає міру набутої адаптації, що успадковується, то патернальні відносини – це ментальні конструкти усвідомлених практик психоенергетичної ощадливості у тих випадках, коли інноваційний спосіб досягнутої досконалості утилітарно упокореної природи та міри знятої невизначеності набуває вимірів праксеологічної транзитивності актуального буття. Людина – це істота, яка створює штучну дійсність понад природну даність. І ця штучна дійсність трактується як культура тоді, коли понад необхідність адаптації до вимог і викликів середовища передбачає асиміляцію матеріалу середовища до нормативних вимог опредметнення проєктів ідеального буття. Тому культура – це передусім сфера духовного буття, аксіологічно-екзистенційних практик становлення людської особистості. Саме під цим кутом зору культуру трактують як антропогенну природу, створену штучно понад біосферну даність. А отже, культура включає усі види людської діяльності, зокрема виробництво, обмін і розподіл, тобто – економічні відносини. Таким чином економіка – це прикладна сфера культури, де індивідуальна діяльність набуває соціальної синергії у вартісних вимірах. Саме індивідуальна діяльність, незважаючи на агрегативні масштаби кількісних модифікацій мінових вартостей, є апріорною даністю культури економіки, оскільки мислить і діє завжди окрема людина.

Культура – біконтинуальна: з одного боку, вона включає в себе усі здобутки духа – інтелектуально-інноваційної творчої діяльності в уречевлених

текстах матеріального буття, – що власне і становить аксіологічний простір усвідомленого відтворення становища людини, а з іншого, – культура є шкалою сенсів індивідуальної свідомості, де відбувається оцінка, мотивація і вибір. Тобто культура має іманентний вимір у глибини свідомості, де власне і відбувається зважування альтернатив – чин свободи волі. А якщо культура біоконтинуальна, то вона повинна бути і біатрактивна (чим і пояснюється принцип розвитку: виникнення нового через заперечення та асиміляцію існуючого шляхом творчих деструкцій).

Теза біатрактивності дає розуміння суті вектора соціокультурної динаміки: пріоритетності аксіологічних домінант в ордософійній архітектоніці антропогенного ландшафту, що є якісним показником історичного часу, тобто маркером цивілізації. Цих атрактивних векторів, зрозуміло, – два: зовнішній, спрямований на технологічне освоєння природи для поліпшення утилітарних умов проживання людини у світі, та внутрішній, спрямований на логотерапевтичний пошук екзистенційних відповідей на таємницю останньої реальності, до якої зводяться усі сенси поточного буття як локальні і похідні. По суті культура є семантичною шкалою спресованих сенсів, що темпорально успадковується свідомістю для праксеологічного застосування через ціннісні судження.

Таким чином культурні патерни теж мають біатрактивну спрямованість свого змістового наповнення. З одного боку, вони являють собою уніфіковані поведінкові шаблони відтворення станів життєдіяльності в уподібнених ситуаціях для розпізнавання, а отже, вибудовування перспектив конструктивно-бажаного та інтегрально-очікуваного майбутнього. З іншого боку, оскільки вектор живої системи спрямований на енергетичну ощадливість негентропійного статусу існуючого, то патерн реалізує саме цю функцію – збереження життєвих сил організму для подовження тривалості існування. Звідси випливає, що темпоральність змістовного наповнення культурного патерна теж біатрактивна: з одного боку, аксіологічна шкала свідомості наповнюється волютивними флуктуаціями чуттєвості як потреби, а з іншого боку, ця шкала наповнюється ідеаційними пошуками нормативної вичерпності екзистенційної повноти. Тому біатрактивний модус культури в екзистенційній темпоральності свідомості включає два виміри культурного детермінізму, що можна трактувати як два типи культурної ментальності: чуттєву культурну ментальність та ідеаційну культурну ментальність.

Чуттєва культурна ментальність стимулює пошуки чуттєвих вражень, емоційних афектів, потреб “хліба і видовищ”, спектакулярних шоу штучної співпричетності до екзистуючого дійства симулякрів тощо. Аксіологія чуттєвої культури екстравертна, пропозиція насолоди перебуває поза межами людської душі, зовнішня природа виступає середовищем задоволення внутрішніх потреб, де діє принцип обмежувальних кількісних граничних одиниць – спадної корисності та нав'язуваних

витрат, а також, відповідно, мотивація зростаючої продуктивності. Останнє стимулює інженерно-технологічний нарратив освоєння світу через інструментарій машини, що утверджує ментальну настанову трактування природи як механічного агрегату доцільних трансформацій речовини та енергії в економічну вартість. Так чуттєва культура плекає ургійний нарратив розуміння світобудови, а останній конвертується у когнітивний патерн раціональної поведінки деперсоніфіковано-атомізованого ринкового актора, діяльність якого зводиться виключно до максимізації монетизованої вигоди в межах дихотомії альтернативного вибору. Так складаються в єдину когнітивну композицію пазли емпіричного парадоксу: аполлонійний раціоналізм машинного освоєння природи та квазіорганіко-діонісійні флуктуації безмежного перекриття чуттєвої насолоди; гедоніст і софіст довершуються у постіндустріальному епікурействі.

Ідеаційна культурна ментальність має інтровертну спрямованість іманентної інтенціональності потреб. Суб'єкта цієї ментальності не обов'язково уявляти монахом-аскетом, що добровільно обмежує себе у доступі до матеріальних благ. Навпаки, екзистуюча присутність його турботи зорієнтована на трансцендентне саме тому, що технології уможливили такий ступінь матеріального добробуту, де співвідношення зайнятості і дозвілля не перебуває в оберненій залежності темпорального застосування. А така поведінка можлива лише в умовах, де не просто у системах виробництва розумова праця домінує над фізичною, а у структурі інтелектуальної праці домінує творчо-креативна компонента, адже творчість вимагає надлишку дозвілля. Навіть більше, спонтанна темпоральність “виробництва” інтелектуального продукту передбачає такий вимір аксіологічної інтенціональності, де екзистенційне усамітнення стає інвестиційною вимогою ландшафту капіталовіддачі, не кажучи вже про настанову відтворення потенціалу “робочої сили” ідеаційно спрямованого інтелекту. Таким чином, вимога спокою і тиші для самозаглибленої зосередженості інтелекту стає інвестиційним активом організації робочого часу, у якому величина створеної додаткової вартості наближається до абсолютних показників з огляду на тренд наближення цифрових технологій у режим нульових граничних витрат інтелектуального виробництва. Такі явища були немислими для індустріальних виробничих систем XIX-XX століть.

Отже, чуттєва та ідеаційна культурні ментальності являють собою атрактивно-дихотомічні полюси єдиного людського духа, що реалізує себе через творче преображення дійсності у безконечному становленні волі до ідеального буття. Ці атрактори проявляють себе як флуктуації соціокультурної динаміки у двох модусах: 1) як ментально-когнітивні зрушення на аксіологічній шкалі свідомості індивідів як носіїв екзистенційних сенсів буття; 2) як праксеологічні патерни предметної діяльності у колегіально-нормативній репрезентації допустимих форм соціального мімесису. Другий модус і є підставою і фокусом

інституційної архітектоники та інституційної зміни функціонування і розвитку економічних систем. Самі ж атрактори чуттєвої та ідеаційної культур є архетиповою континуальністю онтологічної кристалізації примордіального міфу світотворення, який успадковується через етнокультурну традицію поколінь, визначаючи унікальність національної культури. Тому, зрозуміло, є два способи розуміння світотворення: 1) світ, створений Деміургом – ургія; 2) світ, народжений Отцем – гонія.

Ургійна візія світотворення розглядає світ природи як механічний агрегат, як матеріал застосування зовнішньої волі, примусу і морально виправданої сили, і з цього матеріалу, шляхом доцільної трудової трансформації, постає вдосконала штучна дійсність, що відповідає амбітному уявленню про ідеальне як гармонійно-симетричне але знежиттєвлене буття. Якщо світ являє собою лише матеріал, то життя виступає засобом егоїстичного користування, що виправдовує абстрактну мету ціною своєї офіри. Звідси випливає культурний наратив знежиттєвлення живої природи через застосування машини для поліпшення гедоністичного комфорту: ціною життя майбутнього обов'язково має бути смерть життя теперішнього. На матеріалі цього міфу виростають усі ідеології як нетерпимості, так і прогресу від еволюціонізму до нігілізму. Адже, якщо промислове виробництво – профанічна редукція ургії – є способом існування суспільства як ринку, то масове споживання усіх результатів суспільного виробництва є великим уніщовленням буття, знищенням речей у небутті. А отже, нігілізм – розуміння Буття як Ніщо – є атрактивною метою ургійної діяльності чуттєвої культури. Проблема полягає в тому, що ентропійне начало цієї культури скрізь переживається, але ніде не усвідомлюється. Звідси випливають есхатологічні наративи ядерного апокаліпсису, третьої світової війни, глобального знищення людства через зміни клімату та невідворотні геологічні катаклізми, які зруйнують планету.

Отже, імператив зрозумілий: якщо світ – це лише матеріал виправданого застосування амбіції як мети, то з ним слід робити що завгодно, аж до його остаточного розчинення у ніщо через тотальність споживання.

Натомість гонійна культурна ментальність онтології світотворення ґрунтується на імперативі Життя як абсолютної цінності. Розвій життя є священнодійством, через тотальну множинність реалізується іманентна воля до безконечності як атрибуту Єдиного. Єдиний Сущий перебуває актуально присутнім скрізь і в усьому всюди і завжди. Сприяти розвою життя – призначення людини. Осмислена праця творить подію світу – феномен як дзеркало, крізь яке Сущий глаголить: Я Є!

Виразно простежується взаємозв'язок між гонійною свідомістю та ідеаційною ментальністю у метафорі злакового зерняти землеробського типу відтворювальної економіки. Проростаюче з ґрунту зерно примножує себе у кількісному самозростанні колосків нового врожаю. Злаки – це особливий додатковий продукт відтворювального господарювання,

де потенціал збереження споживної вартості мінімально детерміновано як умовами простору, так і умовами часу. А отже, пшеничне зерно є алегорією економічної субстанції – абсолютною додатковою вартістю (що і констатував К. Маркс на останній сторінці четвертого тому “Капіталу”, перекресливши одним реченням усю свою попередню роботу та усі свої висновки щодо економічних законів історії). Але так як самозростає у злаковому зерняті душа природи до континуальної безконечності буття (що фіксував академік В. Вернадський стосовно валютивного спонтанного безмежжя експансії живої речовини біосфери), таким самим чином воліє безконечності живого безсмертя дух людини через алегоричну репрезентацію євангельського гірчичного зерняти: нелокалізована присутність імпульса осмисленої волі із надр безодні людської душі стає парадигмальним проектом вдосконаленої дійсності, що словом як хлібом споживається континуально безконечністю спраглих істини споживачів. Істина у Логосі стає абсолютною додатковою вартістю у континуальній безконечності присутності свідомості безлічі споживачів Слова, здатних вмістити засвоєні змісти оновленого Буття на отекстовлених скрижальях свого розуму. А “скрижалі” ці і є аксіологічною шкалою свідомості, фільтр якої спонтанно розпаковує спресовані сенси семантичного вакууму, продукуючи образотворені тексти онтологічної новизни, про котрі говорять як про еволюційні ідеї економічного розвитку.

Окреслимо суть дискурсу: економіка – це наука діяльності процесу добробуту, представленого як вартість. У практичному сенсі економіка – це “скринька інструментів”, що уможливають матеріальний добробут. Через те економіку розглядають як сукупність матеріалістичних доктрин, навіть якщо вони ідеологічно антагоністичні. Це не зовсім так. Як сукупність знань про можливості добробуту, які реалізуються інструментами суспільної політики (інституційними патернами), економіка пропозицією концепту багатства розширює горизонт зовнішніх передумов для розвитку внутрішнього духовного життя людини. Відкриті ринки, на яких вільно реалізувалися конкурентні переваги, сприяли небаченому вивільненню продуктивних сил, мультиплікативно примноживши засоби існування. А усунення турботи виживання послужило ключем біфуркації інноваційно-творчих сил людини. Навіть авторитарно дозована економічна свобода забезпечувала синергію кіл зростання матеріального добробуту. Коли ж говорять про класові антагонізми чи економічні суперечності, то оминають увагою те, що саме позаконотичні чинники ініціювали як прірву майнової нерівності, так і загрози політичної стабільності. Саме обмежений доступ – так звані екстрактивні інститути – є причиною майнової поляризації та “пасткою духа” для творчих особистостей, які бачать можливості там, де інші споглядають звалища уламків минулих трудів.

Ми маємо намір продемонструвати, що саме сучасна епоха – перша половина ХХІ століття – є

універсальним шансом всебічного розвитку саме внутрішнього життя як економічної активності, і визначаємо цю можливість у термінах форми економічного порядку як нооекономіку. Дамо таку дефініцію: нооекономіка – це спосіб організації виробництва, обміну і використання інтелектуальних благ онтологічної новизни ідеаційного типу культури. Коли можна вести мову про людину водночас як соціального суб'єкта і духовну істоту, то лише в умовах нооекономіки. Духовність – це сутнісна властивість людини зчитувати інтегральні смисли буття, тобто здатність пізнавати у множинності екзистенційних викликів вищій онтологічний сенс буття – той вектор мислення і практики, у якому максимально зняті суперечності між бажаним і дійсним, між потребами і можливостями, між обов'язком і волею.

Нооекономіка – це ситуація, у якій духовний потенціал виступатиме особливим економічним активом. Економічне застосування будь-якого речового чи семіотичного активу передбачає зворотну транзитивність монетизованої винагороди – грошовий дохід. Але в економічній теорії від часів класиків до сьогодні не поставлено крапку у дискурсі: чи вартість складається з доходів (як стверджував А. Сміт), чи розпадається на доходи (як стверджував Д. Рікардо). В нооекономіці це буде не принципово. Ми вже торкалися питання духовної активності як волі до континуальної безконечності, де ця воля постає опредметненими феноменами буття через творчість у свободі (де свобода – це можливість вибору з-поміж альтернатив як усвідомлена необхідність). На основі такого підходу людське життя у земній дійсності сприймається як фатальний примус користуватися свободою. І виходить оверлівський абсурд “втечі від свободи” як нав'язуваної необхідності активності, що знову ж таки завершується становленням нігілістичної свідомості – танатичної волі до Ніщо.

Під цим кутом зору ринкові відносини – відносини власності як відчужуваного активу – нагадують тінь пекла у зеніті раю. Мається на увазі те, що мотивуючим чинником *vita-активності* (“становища людини” за Г. Арендт [...]) є не просто врахування інтересу ближнього крізь призму власного інтересу, а вироблення такої інтенціональної дисципліни волі, яка може обмежувати творчий потенціал людини. Бо навіть успіх інноваційного проекту у вимірах чистої прибутковості (а чистий прибуток існує, за визначенням Дж. Шумпетера, тільки в аналогічній ситуації) залежить від ступеня задоволення потреб інших, реалізованої переваги опредметнення інтересу іншого як вартості, що передбачає обов'язкову анігіляцію усіх решти відхилених нереалізованих альтернатив. І серед цього мотлоху відкинутого можуть бути уламки мрій творчого натхнення, померлі образи ідеального буття, метафори краси, яку не побачило гедоністичне око крізь призму темних окулярів грошової вигоди. Тобто ринок може передбачати невинуватого офіру духовним заради тимчасових переваг матеріального – такого, що має невідворотний кінець, стимулюючи невинуватого жадобу через відчуття спадної

корисності та постійно зростаючі граничні витрати в міру обмеженого доступу до обмежених ресурсів. А що буде, коли вартість матиме нульові альтернативні витрати у використанні? Якою химерою тоді виглядатиме крива виробничих можливостей? І чи реальна взагалі така ситуація?

Якщо вартість товару визначається мірою проігнорованої альтернативи, то в умовах пропозиції гуманітарного проекту, що покликаний замінити стан свідомості у візії образу світу, такою альтернативою може бути “камінь наріжний” екзистенційного патерна культури. А ці ігрища більш небезпечні, ніж зважування ризиків, бо передбачають програмування ентропії з метафори “сірого носорога” у статус колективного “чорного лебедя”, що завжди закінчується плачевно, як історія з античними Помпеями, мешканці якої до останнього дня не розуміли, чому час від часу у них під ногами здригається земля.

Поволі підходимо до суті: нооекономіка являє собою парадигмальний проект організації господарювання ідеаційної культури, вибудованої на гонічному розумінні принципу світобудови. Хвиля циклу соціокультурної динаміки чуттєвої культури набула стадії біфуркаційної темпоральності обскураційної фази, що відображається ситуацією ментального нігілізму та тимологічними імперативами тотального споживацтва як ерзац-замінника буття, що супроводжується втратою автентичності та поширенням екзистенційного вакууму у питаннях саморефлексії. Логіка хвилі циклу у фазових переходах підказує, що обскураційну фазу буде заміщено регенераційною, де пасіонарний спалах на основі альтернативного парадигмального проекту конвертується у хвилю зростання, запропонувавши нову мету людської екзистенції, що і буде відображено та зафіксовано в аксіологічній темпоральності онтологічних сенсів домінуючої культури.

Науково-технологічні досягнення сучасності як ніколи близькі до розв'язання питань, що стосуються есхатологічно-міленаристських та неопокаліптичних очікувань та спекуляцій на цю тему. Відповідь стає очевидною: розвиток інтелекту сублімував давнє “прокляття раба” в обов'язок творчості як модуса екзистенції людини. Обґрунтуємо нашу тезу: остаточним призначенням машини є не просто емансипація людської праці з виробничого процесу трансформації енергетичних затрат у кінцевий результат як споживну вартість, а таке спресування інтенсивності енерговидобутку, яке б змогло анулювати континуальний детермінізм часу у пропозиції життєвих благ. Тобто, щоб дух здолав через інженерну ургійну творчість прокляття хронічного дефіциту, запропонувавши життю перспективу безконечності як доступності всього, що пізнав людський розум і здійснила людська воля. Мить часу стає вітальною точкою релевантності потреб і можливостей у поточному акті буття-як-споживання завдяки континуальному забезпеченню цифрових технологій. Але саме у цій точці волютивної акматичності підстерігатиме найбільша загроза – нігілістична пастка екзистенційного

вакууму, коли система стає максимально вразливою на піку реалізації своїх можливостей.

Технологічний спосіб спресування часу до миттєвості передбачає застосування виробничих технологій із нульовими граничними витратами та нульовими альтернативними витратами застосування знань на шкалі виробничих можливостей. Мить – це абсолютний дискрет матеріальної дійсності, що не виражається кількісним показником. Тобто мить – це точка релевантності в акті буття потенціальної безконечності та унікальної можливості, де анульовано інтервал очікуваної послідовності. Миттєвість – це місце зустрічі тотальності і свободи у бутті. А коли одночасно стикається з безконечністю, з'являється Лик Вічності. Саме так людина зможе реалізувати у бутті екзистенцію найвищої турботи – уприсутнене безсмертя як континуальну актуальність станів своєї свідомості: можливості усіх можливостей, квінтесенції усіх зусиль, мрії усіх мрій, есхатологічного чину духа для тотальності буття як подоба Абсолютного.

Якщо цифрові технології, спресовуючи час, уприсутнюють у миттєвості потенціал вічності як можливості усіх подій, то квантові технології, анульовуючи детермінізм простору, уможливають потенціал безконечності як опрідметненої реальності тут-і-тепер. Так людина зможе сягнути порогу тотальності буття поза простором і часом. Функціональна властивість квантового комп'ютера – одночасна пропозиція персоніфікованої множинності континуальної безконечності можливого як дійсного. Пропоновану реальність квантового комп'ютера можна уявити собі як вигляд сфери, центр якої знаходиться скрізь. Чи здатна з такою реальністю працювати людська свідомість, а якщо це можливо, то як? І наступне запитання: чи наділена культура інструментальним апаратом роботи з таким типом реальності? І чим різниться подібний інструментарій у чуттєвій та ідеаційній культурах, а отже ця реальність підлягатиме товаризації, а отже, вимагатиме об'єктивних дефініцій визначеності елементів вартості для формування ціни ринкової пропозиції? І все це в умовах відсутності репрезентативності кількісного детермінізму, оскільки оцінюванню не підлягатиме матеріальна дійсність: те, що не має ані протяжності у просторі, ані тривалості у часі. Навіть якщо виводити вартість із детермінізму потреб, то як виглядатиме ієрархія потреб на аксіологічній шкалі свідомості, коли в умовах тотальної репрезентації інтелектуального блага не спрацює послідовність оцінювання за принципом спадної граничної корисності, адже все буде присутнє тут і тепер без необхідності відтермінування як офіруваного потоку майбутньої монетизації? Як рахувати і виражати в грошах благо, у якому час конвертувався у вічність, а простір – у безконечність?

Люди вступають у виробничі відносини мінового обміну відчужуваними елементами власності для задоволення потреб привласнення через інституційні фільтри розподілу. Тому інституції виступають колегіально узгодженими та аксіологічно впізнаваними патернами очікувано-передбачуваних

відносин, релевантно транзитивних у соціальному часі. Інституції розподілу відображають репрезентаційно-нормативні форми мінових відносин, передусім контракт. Те, що на ринку набуває монетизовано-еквівалентної форми мінового акту, є ціною, а не вартістю. Ціна – це грошовий вираз вартості товару, а не сама вартість. Товар поступає на ринок, будучи вже наділений вартістю, субстанцією якої є праця людини, навіть якщо така праця уречевлена. Дана вартість і виражається як ціна ринкової пропозиції, де враховано суто комерційний інтерес. Ланцюг вартості – це сукупність складників, що додаються на основі кількісного підрахунку енергетичних затрат у темпоральності робочого часу. А що додавати, якщо інтервал робочого часу дорівнює нулю, адже думка приходить у голову миттєво? Тобто рикардіанська формула обрахунку вартості на основі трудових затрат робочого часу стає непридатною. Навіть більше, непридатною стає оцінка альтернативного застосування ресурсів, тобто ціна офіри, бо мить як нуль є нулем завжди і всюди. А інтелектуальний продукт, що виражає сутнісний модус оновленого буття, альтернативного застосування не має, окрім ентропійності попереднього стану, що веде до небуття. Але як рахувати ідею, котра стосується не енергії як форми руху матерії, а свідомості у напрямку екзистенційної визначеності застосування волі до життя – дгарми? Як рахувати трансцендентне?

Стає зрозумілим, що теорія вартості у добу цифрових технологій потребує суттєвого доповнення. У свій час К. Марксові на основі рикардіанської формули трудової вартості вдалося пояснити природу капіталістичної класової експлуатації: власник капіталу привласнює у формі прибутку додаткову вартість як неоплачену працю пролетаря у додатковий робочий час. Але потік затрат праці найманої робочої сили лише опрідметнює як річ ідею буття даної речі, котра виступає товаром. І ця ідея, яка передусє і зумовлює усе надалі, що може називатися виробництвом і розподілом, К. Марксом ігнорується. Нехтується саме тим, що стає проектом буття, що перебуває на початку всього і є умовою виробництва як енергетичних затрат. Ігнорується найголовніше – ідея, котра не є матеріальна, а отже, не рахується у кількісних співвідношеннях. Але це не означає, що ідея не має цінності. Її цінність навіть не субстанційна (якщо під субстанцією розуміти недиференційовану потенціальність всього), а сутнісна, бо виражає осенсовлену подію у можливості примноженого буття, у якісному прирості екзистенції, яка через працю опрідметнюється у речовині природи і вже тоді кількісно тиражується ринковим простором. І якщо аксіологічний сенс цієї ідеї включити у структуру вартості товару, то уся лівацька теорія класових антагонізмів між працею і капіталом виявляється химерою, неіснуючою надуманою проблемою, штучно нав'язаною суспільству, щоб перетворити його на ворогуючі табори. А химера не може бути науковою істиною.

Проте це не знімає проблеми: як рахувати вартість нематеріальної ідеї, що не підлягає

кількісному детермінізму арифметичних обчислень, адже число – це кількісна репрезентація матеріальної дійсності, навіть якщо вона уявлювана? Дух є потоком неодискретної волі до Абсолютного через можливість вищого ступеня досяжної досконалості, екзистенційної довершеності, а не тиражованої множинності розпорошеного Суцього.

Сущий є персоніфікована тотальність Буття в унікальному універсумі, де все існує в усьому у Єдиному – Атман. Ідея оновленого світу – інноваційний проект можливого як дійсного – мислима реальність, до того часу неможлива, онтологічна інтенціональність, спрямування свідомості до пережиття ідеального, спосіб руху душі до досконалого, що постає як благодать через одкровення – Ананда. Розгортання на екрані свідомості ідеї-форми-образу генерує потребу відповіді, що стає духовною необхідністю – творчим поривом смислового опредметнення. Нооекономіка починається тоді, коли свідомість-іншого мислить сотворене в ідеальних образах солідарного співпережиття, тобто в умовах культурної спорідненості, перебування у спільному ментальному континуумі інтегральних цінностей.

Наратив матеріального добробуту – природна реакція свідомості на апріорний дефіцит засобів існування, тобто це екзистуюча присутність турботи тривалості-«Я» через відтворення-«себе». Така турбота пов'язана з невизначеністю майбутнього, точніше – із страхом загрози невідомого. Страх перед майбутнім є проекцією досвіду страждання в минулому. Тимологія – зважування сенсів в оцінюванні перспектив альтернативного вибору максимізації очікуваної корисності – і є точкою перетину минулого і майбутнього у свідомості, поєднанням болю і страху, що сублімується у надію і віру. І імпульсом цієї сублімації має бути пропозиція образу світу, що конвертує синергію очікувань в екзистенційну визначеність усвідомленої онтологічної ідентичності, що дає відчуття автентичності – спокою-себе у тиші реалізованого призначення. Віднайдення та набуття цього спокою усвідомленої екзистенції-себе є результатом споживання тих інтелігібельних продуктів, яких не зможе виробляти штучний інтелект, оскільки призначення будь-якої машини – не сотворення, а забезпечення транзитивності сотвореного, а суть інженерних інновацій – забезпечення миттєвої транзитивності. Нооекономіка – це діяльність об'явлення Суцього у Бутті, де квантові і цифрові технології – лише інструменти екзистенції тотальності як умови соборної автентичності носіїв спільної культури, духовно об'єднаних Словом Істини.

Трагедія людини полягає не в тому, що вона не здатна винайти формулу безсмертя, а в тому, що вона абсолютизує відносне, те, що безслідно минає в часі і стає непридатним для задоволення потреб, передусім – потреб душі. Оскільки час є формою руху матерії, то усе матеріальне, опредметнене як благо, має відносну вартість, оскільки передбачає кінець своєї присутності у бутті людини, а отже, є невідворотною здобиччю ніщоти небуття. Але водночас Платон визначав час як рухомий образ

вічності, тобто недетермінованої континуальності, безконечної тривалості буття, де немає ніщоти, бо все, що постало, існує вічно: невидиме не означає неіснуюче. Але куди дівається зникле з-перед очей? Справа в наступному: коли існує усе, що видиме, і навіть більшою мірою, у вічності існує усе, що невидиме, то ситуація виявляється навпаки: відносних вартостей не існує – лише абсолютні вартості, тобто те, що існує вічно у безконечності, яку людина не здатна ні помислити, ні відчути. Чи здатна?

Матеріалістична доктрина стверджує однозначно: ні, не здатна! Але тією мірою, якою матеріалістична наука не може пояснити, як із неживої матерії постає жива речовина, а тим більше: як із поєднання елементів білкових тіл виникає свідомість, як електромагнітні імпульси мозку стають образами буття, – її імперативи позбавлені ваги і не можуть вважатися представницькою істиною науки. Тоді треба звертатися до іншої науки, опертої на ідеалістичну філософію і квантову фізику. Абсолютні вартості стають об'єктами волі крізь призму аксіологічної онтології. Це стадія духовних потреб, які задовольняються споживанням текстів онтологічної новизни, де мінімізовано екзистенційні суперечності між буттям і небуттям. Причому під буттям розуміється когнітивна та аксіологічна спроможність самоактуалізації у творчості.

Важливо те, що абсолютні вартості являють собою не інформаційну вичерпність змістів повідомлень у пропозиції інтелектуальних продуктів, а спосіб подачі цих продуктів. По-перше, суб'єктом пропозиції подібних текстів може бути лише автентична особистість. По-друге, акт пропозиції відбувається не в детермінантах існуючого дефіциту ресурсів і можливостей, а у вигляді надлишку, оскільки "виробництво" слова локалізовано до масштабу індивідуальної свідомості, де простір не виступає детермінуючим параметром, а отже, складником вартості, та енергетична температурність затрат у тривалості робочого часу спресована до миттєвості інтелігібельного одкровення осяяння істиною, а отже, час не може виступати детермінуючим параметром витрат у визначенні вартості. А відсутність детермінуючих параметрів простору і часу еманіпує феномен вартості тексту і вводить його у режим надлишку пропозиції, а не дефіциту. Тобто це акт пропозиції абсолютної вартості. Принцип детермінізму стосується не пропозиції, а попиту, де обмеженням виступають потреби, оскільки не кожна свідомість автоматично готова стати споживачем рівня складності інформації. Тобто детермінуючим параметром мінових відносин у нооекономіці виступає когнітивне нецтво суб'єкта попиту – авідья.

Якщо кількісні детермінанти матеріальної природи не визначають структуру вартості і, відповідно, ціну ринкової пропозиції, то перед нами – явище не ринкового, а символічного обміну, у якому саме пропозиція надлишку є сутнісною визначальною ознакою даного модуса суспільної дійсності. А поширення патернів символічного обміну інтенсифікується в аксіологічному просторі

ідеаційної культури та культурної ментальності суб'єктів господарювання. Сучасні процеси становлення ідеаційної культури у системі економічних відносин і визначаються нами як нооекономіка.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Оскільки правдивість гіпотези (а будь-який футуросинергетичний проект є гіпотезою) передбачає її спростування, то висунуті нами припущення спростовуються елементарним запитанням: а чи дійсно має місце соціокультурна динаміка економічних систем як сукупність фазових переходів циклічної дисипації у біатрактивній континуальності темпоральних змін історичного часу? На яких підставах явище нооекономіки підв'язали до ідеаційної культури, яка сама є гіпотезою?

Формування питання спростування гіпотези визначає напрями подальших досліджень:

По-перше, ґрунтовно пояснити різницю між поняттями “нооекономіка” та “інтелектуальна економіка”.

По-друге, ґрунтовно витлумачити симулякративну природу аксіологічної редукції в обскураційній фазі максимуму дисипації циклу чуттєвої культури.

По-третє, пояснити атрактивну природу фазових переходів циклу культурної динаміки, обґрунтувати інтенціональність символічного обміну нооекономіки в інституційному вираженні аксіологічних патернів мислення і поведінки.

По-четверте (чи не найголовніше), – витлумачити вплив війни на перспективи становлення когнітаріату – меритократичної еліти суспільства нооекономіки оновленої Української Держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арендт Г. Становище людини. Львів : “Літопис”, 1999. 250 с.
2. Аріелі Д. Передбачувана ірраціональність. Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. 296 с.
3. Батай Ж. Історія ерогізму. Есе. Львів : Видавництво Анетти Антоненко, 2021. 176 с.
4. Вулдрідж А. Влада гідних. Як меритократія створила сучасний світ. К. : Наш Формат, 2024. 480 с.
5. Еліаде М. Пошуки. Історія та смисл в релігії. К. : Дух і Літера, 2018. 256 с.
6. Енаф М. Ціна істини: дар, гроші, філософія. К. : Дух і Літера, 2019. 512 с.
7. Кауфман С. За межами піраміди потреб. Новий погляд на самореалізацію. К. : Лабораторія, 2011. 400 с.
8. Куцик П. О., Шевчик Б. М., Шевчук В. О. Нооекономіка: “філософія серця” у практиці життя : монографія. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2023. 303 с.
9. Куцик П. О., Шевчик Б. М., Шевчук В. О. Культура в економіці: modus operandi : монографія. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2024. 532 с.

10. МакКлоскі Д. Н. Гуманоміка: Новий – і старий – підхід до економічної науки. Київ : ТОВ “Велл Букс”, 2024. 200 с.

11. МакКлоскі Д. Н., Карден А. Дай мені спокій, і я зроблю тебе багатим. Як ця буржуазна угода збагачує світ. Київ : ТОВ “Велл Букс”, 2023. 256 с.

12. Мізес Л. фон. Лібералізм. К. : ТОВ “Велл Букс”, 2024. 304 с.

13. Портер М. Конкурентна перевага. Як досягти стабільно високих результатів. К. : Наш Формат, 2019. 624 с.

14. Ферґюсон Н. Приреченість: політика і катастрофи. К. : Наш Формат, 2022. 496 с.

15. Шевчик Б. М. Традиція і господарство: економічні системи в соціокультурній динаміці : монографія. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2017. 574 с.

16. Шумпетер Дж. А. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. К. : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2011. 242 с.

REFERENCES

1. Arendt H. (1999), *Stanovysche liudyny, “Litopys”*, L'viv, 250 s.
2. Arieli D. (2023), *Peredbachuvana irratsional'nist'*, Vydavnytstvo Staroho Leva, L'viv, 296 s.
3. Bataj Zh. (2021), *Istoriia erotyzmu. Ese.*, Vydavnytstvo Anetty Antonenko, L'viv, 176 s.
4. Vuldrizh A. (2024), *Vlada hidnykh. Yak merytokratiia stvoryla suchasnyj svit.*, Nash Format, K., 480 s.
5. Eliade M. (2018), *Poshuky. Istoriia ta smysl v relihii, Dukh i Litera*, K., 256 s.
6. Enaf M. (2019), *Tsina istyny: dar, hroshi, filosofiiia, Dukh i Litera*, K., 512 s.
7. Kaufman S. (2011), *Za mezhamy piramidy potreb. Novyj pohliad na samorealizatsiiu.*, Laboratoriia, K., 400 s.
8. Kutsyk, P. O. Shevchyk, B. M. and Shevchuk, V. O. (2023), *Nooekonomika: “filosofiiia sertsia” u praktytsi zhyttia : monohrafiia*, Vydavnytstvo L'vivsk'oho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu, L'viv, 303 s.
9. Kutsyk, P. O., Shevchyk, B. M. and Shevchuk, V. O. (2024), *Kultura v ekonomitsi: modus operandi : monohrafiia*, Vydavnytstvo L'vivsk'oho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu, L'viv, 532 s.
10. MakKloski, D. N. (2024), *Humanomika: Novyj – i staryj – pidkhid do ekonomichnoi nauky*, TOV “Vell Buks”, Kyiv, 200 s.
11. MakKloski, D. N. and Karden A. (2023), *Daj meni spokij, i ia zroblju tebe bahatym. Yak tsia burzhuazna uhoda zbahachuie svit*, TOV “Vell Buks”, Kyiv, 256 s.
12. Mizes L. fon. (2024), *Liberalizm*, TOV “Vell Buks”, K., 304 s.
13. Porter M. (2019), *Konkurentna perevaha. Yak dosiahty stabil'no vysokykh rezul'tativ*, Nash Format, K., 624 s.
14. Fergusson N. (2022), *Pryrechenist': polityka i katastrofy*, Nash Format, K., 496 s.

15. Shevchyk, B. M. (2017), *Tradytsiia i gospodarstvo: ekonomichni systemy v sotsiokul'turnij dynamitsi* : monohrafiia, Vydavnytstvo L'vivs'koho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu, L'viv, 574 s.

16. Shumpeter, Dzh. A. (2011), *Teoriia ekonomichnoho rozvytku: Doslidzhennia prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidsotka ta ekonomichnoho tsyклу*, Vydavnychuj dim "Kyievo-Mohylians'ka akademiia", K., 242 s.

Стаття надійшла до редакції 03 вересня 2024 року